

Ірина ГАРУК,
завідувачка Подільської філії Староушицького ліцею
Староушицької селищної ради Кам'янець-Подільського району,
учитель-методист

Не лише реагувати, а й запобігати

У сучасних умовах керівник філії закладу освіти не лише забезпечує освітній процес, а й відповідає за безпеку кожного учасника цього процесу — від здобувачів освіти до педагогічних і технічних працівників. Оскільки ризики в навчальному середовищі можуть бути різного характеру — від техногенних до соціальних та безпекових — надзвичайно важливо системно розбудовувати механізми їх профілактики, реагування та відповідальності.

Система безпеки в освітньому середовищі ґрунтується на численних нормативних актах: закони України «Про освіту» і «Про повну загальну середню освіту», які визначають загальні підходи до організації навчального процесу, зокрема забезпечення безпеки дітей та працівників закладу освіти; Методика оцінки ризиків безпеки в системі освіти, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 866 від 02.08.2024 р., — інструмент для системного аналізу ризиків, у тому числі з урахуванням збройної агресії; накази МВС і МОН України № 685/1013 від 18.08.2023 про порядок раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу у разі нападу або ризику нападу, що деталізує алгоритми дій керівників і персоналу та інші важливі документи: методичні рекомендації щодо безпеки у військовий час, вимоги до захищених приміщень (зокрема укриттів), а також рішення та розпорядження Уряду щодо схвалення стратегії безпечного освітнього середовища.

Новий закон № 4609-IX (внесення змін до законодавства про загальну середню освіту), який набрав чинності в Україні, чітко визначає обов'язки керівника закладу щодо створення безпечного середовища: розроблення правил доступу й перебування осіб на території філії, облаштування технічних засобів сигналізації та виклику поліції, обмеження доступу осіб, що можуть створити загрозу. Це — важлива частина сучасної нормативної бази, яка реалізує право кожної дитини на безпеку під час здобуття освіти.

Профілактика ризиків — це запобігання можливим небезпекам, а не лише реагування після їх прояву. У практиці філії виділяємо кілька основних етапів.

Перший крок — оцінити потенційні загрози. Цей процес має бути формалізованим і документованим. Наприклад, аналіз території закладу щодо безпеки периметру та входів; оцінка структурних елементів будівлі на предмет можливих ризиків (належність укриттів, пожежна безпека); соціальні ризики (булінг, агресивна поведінка).

Важливим елементом системи безпеки у філії є функціонування найпростішого укриття, облаштованого в підвальних приміщеннях закладу відповідно до наявних можливостей та чинних рекомендацій. Усвідомлюючи, що безпечне середовище має бути не лише захищеним, а й придатним для тривалого перебування дітей, колектив філії власними силами упорядкував укриття: підвальні приміщення очищено, освітлено та зоновано. Їх забезпечено столами й лавками, що створює умови для організованого розміщення учнів і педагогів та дає можливість продовжувати освітню діяльність під час повітряної тривоги. Наявність меблів дозволяє учням не лише очікувати відбою тривоги, а й виконувати навчальні завдання, працювати з підручниками, зошитами, брати участь у поясненні навчального матеріалу. З метою забезпечення безперервності освітнього процесу в укритті додатково облаштовано окремі кімнати-укриття, які використовуються для проведення уроків у разі тривалих повітряних тривог. Такі приміщення стали тимчасовими навчальними зонами, що дозволяють зберегти структуру навчального дня, дисципліну та психологічний комфорт учнів.

Особливу увагу приділено створенню комфортних і психологічно безпечних умов перебування: приміщення мають зрозумілу навігацію, підтримується належний санітарний стан, учні заздалегідь ознайомлені з правилами поведінки в укритті. Завдяки цьому перебування дітей під час повітряної тривоги відбувається без паніки, у спокійній та організованій атмосфері. Досвід філії засвідчує, що навіть найпростіше укриття, облаштоване з урахуванням потреб учнів і педагогів, може виконувати не лише захисну, а й освітню функцію. Такий підхід сприяє мінімізації втрат навчального часу, формуванню в учнів відповідального ставлення до власної безпеки та підвищує рівень довіри батьківської громадськості до закладу освіти.

Щодо документування процедур і планів важливо мати: плани евакуації та алгоритми дій у різних НС; положення про порядок доступу до приміщень; журнали інструктажів з безпеки; протоколи оцінки ризиків. Це не лише формальна вимога: чітко прописані процедури рятують час під тиском обставин.

Регулярні тренування з педагогами та персоналом щодо дій у разі пожежі, повітряної тривоги, загрози вторгнення чи виявлення сторонніх осіб — не опція, а обов'язок. У філії щомісяця проводяться тематичні тренінги й симуляції, що значно підвищує рівень готовності

профілактика ризиків, дії у надзвичайних ситуаціях

колективу та здобувачів освіти до дій у надзвичайних ситуаціях. Важливу роль відіграють класні керівники, які систематично організовують години спілкування, цільові інструктажі та тренінгові заняття, спрямовані на формування в учнів навичок безпечної поведінки, відповідального ставлення до свого життя і здоров'я, уміння діяти злагоджено й без паніки. Окрім цього, у філії регулярно проводяться об'єктові тренування, під час яких відпрацьовуються алгоритми евакуації, дії персоналу та учнів у разі пожежі, повітряної тривоги, техногенних чи інших загроз. Практичні заняття проходять із залученням представників підрозділів ДСНС, пожежної охорони та Національної поліції, що дозволяє учасникам освітнього процесу отримати фахові рекомендації, поставити запитання та краще усвідомити реальні механізми реагування в кризових ситуаціях.

Такі форми роботи сприяють не лише закріпленню теоретичних знань, а й формуванню стійких практичних навичок, зміцненню дисципліни, взаємної відповідальності та довіри між учнями, педагогами й службами реагування, що є важливою складовою безпечною та стабільного освітнього середовища.

Надзвичайні ситуації вимагають від керівника чіткого лідерства й командної взаємодії. У випадку оголошення повітряної тривоги персонал забезпечує негайну евакуацію до укриття згідно з планом, який опрацьований і розміщений у всіх кабінетах. Використовуючи наявну систему оповіщення, адміністратор філії реалізує план пожежної евакуації, перевіряє наявність УІМ (вогнегасників) та сповіщає відповідні служби.

У разі виявлення булінгу чи агресивної поведінки застосовуємо корпоративні політики й програми профілактики, що включають індивідуальні консультації для учнів; участь психолога опорного закладу освіти у вирішенні конфліктів; роботу з батьками. Це відповідає загальним принципам безпеки закладів освіти.

Відповідальність у питаннях безпеки має три виміри: правова, моральна, управлінська. Керівник філії несе відповідальність за виконання законодавства щодо безпеки учасників освітнього процесу. Невиконання встановлених вимог може призвести до юридичних наслідків відповідно до чинного законодавства. Це включає дотримання безпеки, організації евакуації, реагування на ризики й інші вимоги. Моральна відповідальність полягає в турботі про кожну дитину, яка перебуває у філії. Це — не лише слово, а постійна увага до деталей, підтримка персоналу й учнів у стресових ситуаціях. Управлінська відповідальність — це здатність прогнозувати ризики, планувати дії, оцінювати ефективність заходів і коригувати політику безпеки. Управлінська відповідальність передбачає прозоре інформування колективу та батьків щодо дій у надзвичайних ситуаціях.

Система профілактики ризиків, налагоджені алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях та розуміння відповідальності — це не абстрактні поняття, а реальні управлінські інструменти, які забезпечують безпеку та стабільність освітнього процесу. У сучасних умовах саме ефективна безпекова політика закладу освіти є важливою складовою сталого розвитку громади та дитячого благополуччя.

Укриття філії, облаштоване силами працівників

Кімната-укриття для проведення навчальних занять під час повітряної тривоги

Діяльність колективу філії щодо формування готовності здобувачів освіти до дій у надзвичайних ситуаціях